

Sosiaali- ja
terveysministeriö

Uuden vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentaminen – esitysluonnoksen sisältö

Verkostoituvat vammaispalvelut 19.4.2024

Kirsi-Maria Mämlund-Laakso, hallitussihteeri
Kaarina Tuokko, erityisasiantuntija
Sosiaali- ja terveysministeriö

Sosiaali- ja
terveysministeriö

Kaarina Tuokko: tausta, tavoitteet ja taloudelliset vaikutukset

Taustaa: vammaispalvelulain (675/2023) tarkoitus ja luonne erityislakina

- Uuden lain tarkoituksena on edistää ja tukea vammaisen henkilön yhdenvertaisuutta, itsemääräämisoikeutta, itsenäistä elämää ja osallisuutta sekä turvata laadukkaat ja yksilöllisen tarpeen mukaiset palvelut.
- Kyseessä on sosiaalihuollon erityislaki, jota sovelletaan vain viimesijaisesti, jos vammaisen henkilö ei saa yksilöllisen tarpeensa mukaisia ja sopivia palveluita ensisijaisen lainsäädännön perusteella.
- Uusi laki tulee voimaan 1.1.2025 ja korvaa tällä hetkellä voimassa olevat vammaispalveluja koskevat lait.

Taustaa: uuden lain soveltamisala

- Hyväksytyn vammaispalvelulain kevään 2023 eduskuntakäsittelyn aikana lakiesitys muuttui joiltain osin merkittävästi, ja eräs suuri muutos on niin sanotun ikääntymisrajan poistaminen.
- Rajapinta ensisijaisen ja toissijaisen lainsäädännön välillä muodostui epäselväksi sellaisten iäkkäiden henkilöiden osalta, joiden palvelutarpeen syynä on ollut ikääntymiseen liittyvä syy.
- Syntyi riski siitä, että vammaispalvelujen piiriin ohjautuisi henkilöitä, joiden palvelutarpeeseen voitaisiin vastata myös ensisijaisilla palveluilla.

Tavoitteet

- Lain soveltamisalan tarkentamista koskevan esityksen tavoitteena on säilyttää uusi vammaispalvelulaki vammaisille henkilöille tarkoitettuna erityislakina, turvata vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutuminen ja palvelujen saatavuus sekä hyvinvointialueiden mahdollisuus rahoittaa uudistus.
- Tarkoituksena on varmistaa asiakkaiden tarkoituksenmukainen ohjautuminen eri lainsäädännön mukaisiin palveluihin palvelutarpeen arvioinnin perusteella.
- Sääntely vahvistaisi sosiaalihuollon oikeusperiaatteena voimassa olevaa lähtökohtaa yleisten palvelujen ensisijaisuudesta kaikille henkilöille.
- Soveltamisalaa on tarpeen tarkentaa siten, että tarkennukset koskisivat yhdenvertaisesti kaikkia asiakasryhmiä.

Taloudelliset vaikutukset

- Hallitusohjelman mukaan uuden vammaispalvelulain kustannusvaikutus voimassa olevaan lainsäädäntöön verrattuna saisi olla 100 miljoonaa euroa vuosittaisia menoja kasvattava.
- Tässä esitysluonnoksessa ei kuitenkaan ole ollut tarpeen käyttää koko sille varattua lisämäärärahaa, sillä tässä esitysluonnoksessa ehdotettavien soveltamisalan tarkennusten myötä vammaispalvelulain mukaisten palveluiden piiriin ohjautuvien asiakkaiden määrä ei eroa merkittävästi siitä, mitä alkuperäisessä hallituksen esityksessä (191/2022) arvioitiin.

Uuden vammaispalvelulain kokonaiskustannukset

- Kustannukset on laskettu suhteessa vielä voimassa oleviin lakeihin (vuoden 1987 vammaispalvelulaki ja kehitysvammalaki).
- Alkuperäisessä hallituksen esityksessä esitettyihin kustannuksiin on tehty seuraavat muutokset:
 - eduskunnan tekemät muutokset koskien hengityslaitteen varassa elävien henkilöiden taloudellista asemaa, erityisen osallisuuden tukea ja tuettua päätöksentekoa.
 - kustannustason nosto vuoden 2025 tasoon.

	2025	2026	2027	2028
Hyvinvointialueiden nettokustannukset, milj. euroa (huomioitu lisäykset, säästöt ja asiakasmaksutulojen kasvu)	24,8	31,2	37,3	29,4

Sosiaali- ja
terveysministeriö

Kirsi-Maria Malmund-Laakso: muutosehdotukset

Valmistelutilanne

- Hallituksen esitysluonnos lausuntokierroksella 12.4.-31.5.2024.
- Vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentamista koskeva hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle alkusyksystä 2024.
- Uusi vammaispalvelulaki tulee voimaan 1.1.2025. Esitettävien soveltamisalan tarkentamista koskevien muutoslakien on tarkoitus tulla voimaan samaan aikaan siten, että uusi vammaispalvelulaki tulisi suoraan voimaan tarkennetulla soveltamisalalla.
- Hyvinvointialueilla on tärkeää jatkaa uuden lain toimeenpanoon valmistautumista. Soveltamisalan tarkentamista koskevassa valmistelussa ei ole tarkoitus muuttaa uuden vammaispalvelulain mukaista palveluvalikoimaa.

Muutosehdotus: ensisijaisen ja toissijaisen lainsäädännön välisen suhteen täsmentäminen

- Tarkennetun soveltamisalan mukaan vammaispalvelulain mukaisia palveluja järjestetään vain, jos ensisijaisessa lainsäädännössä tarkoitetut palvelut eivät ole henkilön yksilöllisen palvelutarpeen ja edun kannalta sopivia ja riittäviä.
- Tarkoituksena on selkeyttää sitä olemassa olevaa lähtökohtaa, että palvelujen saatavuuden ei tulisi olla ohjaava tekijä arvioitaessa, minkä lain mukaisia palveluita henkilölle myönnetään, vaan valinnan tulisi perustua asiakkaan palvelutarpeen arviointiin.
- Tarkoituksena on korostaa yleislainsäädännössä säädettyä, sosiaali- ja terveydenhuollon osalta hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevaa palveluvalikoimaa.

Muutosehdotus: elämänvaiheessa tavanomaisesta poikkeava palvelutarve

- Lain soveltamisalaa koskevaa säännöstä täsmennettäisiin siten, että vammaispalvelulain perusteella järjestetään palveluja vammaiselle henkilölle vain, jos hänen välttämätön avun ja tuen tarpeensa poikkeaa siitä, mikä on henkilön elämänvaiheessa tavanomainen tarve.
- Sääntelyn tarkoitus olisi korostaa erityislain luonnetta ja selkeyttää vammaispalveluiden välttämättömyyden arviointia, joka tehtäisiin suhteessa samassa elämänvaiheessa oleviin henkilöihin.
- Tarkoituksena on myös korostaa positiivista erityiskohtelua henkilöille, joiden avun ja tuen tarve poikkeaa elämänvaiheessa tavanomaisesta tarpeesta.

Muutosehdotus: maksuttomuuden vaikutus palvelujen saamiseen

- Sosiaalihuoltolain asiakkaan etua koskevaa säännöstä selkeytettäisiin siten, että palvelusta perittävä maksu ei vaikuttaisi säännöksessä tarkoitettuun asiakkaan edun arviointiin. Säännös koskisi kaikkia asiakasryhmiä.
- Muutoksella huomioitaisiin sosiaalihuoltolain alkuperäinen vaatimus asiakkaiden yhdenvertaisesta kohtelusta myös asiakasmaksujen osalta.
- Tarkoituksena olisi selkeyttää lain tasolla, että palvelujen myöntäminen perustuisi palvelutarpeen arviointiin, eikä palvelujen maksuttomuus ohjaisi sitä, minkä lain mukaisia palveluja asiakkaalle myönnetään.
- Tarkoitus on välttää sellaisen asiakkaan, jolle myös sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut olisivat riittäviä, ohjautuminen vammaispalveluihin sillä perusteella, että ne ovat maksuttomia.

Muutosehdotus: suojasäännös asiakasmaksuihin liittyen

- Niin sanottu suojasäännös: soveltamisalasäännökseen ehdotettaisiin lisättäväksi säännös, jolla velvoitettaisiin hyvinvointialue ottamaan huomioon sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulain maksun perimättä jättämistä ja alentamista koskeva säännös nykyistä laajemmin tilanteessa, jossa maksun määrääminen voisi yksittäisessä tilanteessa johtaa vammaisen henkilön palveluiden vastaanottamisen vaarantumiseen.
- Vammaispalvelulain suojasäännös turvaisi vammaisen henkilön asemaa tilanteessa, jossa hänen palvelunsa voitaisiin järjestää ensisijaisen lainsäädännön perusteella, mutta maksun periminen estäisi sen tai vaikeuttaisi sitä oleellisesti.

Yhteenveto

- Kyseessä tarkentavat ja selkeyttävät muutokset.
- Mitään asiakasryhmää ei ole rajattu vammaispalvelulain mukaisten palvelujen ulkopuolelle, vaan tarkoituksena on varmistaa asiakkaiden tarkoituksenmukainen ohjautuminen eri lainsäädännön mukaisiin palveluihin palvelutarpeen arvioinnin perusteella.
- Tarkennusten myötä palvelujen saatavuuden tai maksuttomuuden ei tulisi olla ohjaava tekijä, vaan lainvalinnan yleis- ja erityislain välillä tulisi perustua siihen, mitä palveluja asiakas tarvitsee. Näin ollen palveluista perittävään maksuun liittyvä prosessi on selkeästi erillinen prosessi siitä, millä palveluilla vastataan kunkin yksilöllisiin tarpeisiin.

Viestintä

- Vammaispalvelujen neuvottelupäivät 7.-8.2.2024: Valmistelutilanteen esittely
- Hankeikkuna STM067:00/2023
- Vammaispalvelujen käsikirja, oma sivu soveltamisalalle: Vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentaminen
- Tiedote 12.4.2024: Vammaispalvelulain soveltamisalaa tarkentava hallituksen esitysluonnos lausunnoille: STM:n tiedote
- Lausuntokierros 12.4.-31.5.2024: lausuntopalvelu.fi

Kiitos mielenkiinnosta!

Sosiaali- ja
terveysministeriö